

א.ד.

פרויקט מס. 126/א

התקיימה ביום ד', כ"ה בתמוז, תשמ"ז - מיזבת ועדת הכספים
4.7.56 בשעה 8.45

ג ר כ ח י ם

חברי הוועדה: היו"ר י. גורי
י. אפרתי
ח. אריאב
י. בדר
א. בהיר
ש. דיין
א. הרצפלד
נ. לויין
י. פורדר
מ. קלמר

מוזמנים: ד. הורוביץ - נגיד בנק ישראל.

מר בר-יוסף - מחעם בנק ישראל.

סדר-היום: המשך הדיון על דו"ח נגיד בנק ישראל.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. גורי:

י. בדר: מה האמצעים שמציע נגיד הבנק כדי לצאת
כיום מן הקשיים שנחגלו על-ידי ההתייקרות

ואי-השקט ביחסי העבודה?

ח. אריאב: מה דעתו של נגיד הבנק ביחס לחגובת
הממשלה על הנחותיו ועל התוצאות היכולות
להיות מהנחות אלו? האם נתקבלה תגובה מהממשלה בנדון? אם כן -
מה היא; ואם לאו - מה חושב הנגיד לעשות בקשר עם זה?

א. בהיר: רצוני להתייחס לכמה וכמה שאלות, מאלה
שקראתי עליהן בדו"ח לשנת 1955.

נגיד הבנק אמר בדו"ח, ששנת 1955 היא
שנה של הגדלת הייצור, ובמידה מסוימת - שנה של הגדלת פרוץ העבודה,
היינו - שנה עליית רמת-החיים. אלה הם שלושה דברים שאפשר ללמוד אוחם
באופן כללי מהדו"ח. יחד עם זה עלי לצייין, שבדו"ח אשר הגיש לנו
הנגיד בחדש אוקטובר, 1955, שהיה מכוון בעיקר למחצית הראשונה של
שנת 1955, היו נקודות שליליות לגבי מאב המשק בקשר לעליית אמצעי
התשלום שחלה במחצית הראשונה של שנה זו, אם עושים סיכום לגבי השנה
כולה, מסתבר שבמחצית השניה פעלו גורמים חיוביים שאיזונו במידה
מסוימת את המאב שנוצר במחצית הראשונה.

לא מצאתי בדו"ח את התשובה לשאלה,
באיזו מידה הפעילות המשקית, הרחבת הייצור, היו מספיקים או מספקים -
למי דעת מחבר הדו"ח - את הצרכים האוביקטיביים של קלימת עליה חדשה
ואת הפרודוקטיביות של האוכלוסיה הקיימת, המחייבים פיתוח נוסף של
המשק.

נדמה לי שאין בינינו ויכוח על כך, שיש להרחיב את היקפו של המטק הפרודוקטיבי כדי להקמין קודם כל את היצרנים, את ממדי חוסר העבודה וכדי לקלוט את העולים החדשים שבאו אלינו בשנת 1955. באיזו מידה ההון שמד לרשותנו הספיק למטרה זו, או האם היינו אריכים גם לחפש זרכים ואפשרויות לגיוס הון נוסף? וכאן נשאלת השאלה החמורה - האם יש לנו חכמה מספיק להרחבת הייצור ולהגדלת ההכנסות בארץ, לפיתוח ענפים, אם זה בחקלאות או בתעשייה, כדי לעזור את היטוב יותר פרודוקטיבי, כדי להגדיל את אחוז העבודה המכניסה, עבודה בענפים ייצרניים - כדי להגדיל את ההכנסה הלאומית ולאפשר את קיומה של אותה רמת-חיים שאנו מחקיימים בה? נדמה שכולנו מגיעים למסקנה, שדיבור על הורדת רמת-החיים הוא במידה מסוימת לא יותר מאשר דיבור, וכי נסתפק בכך שרמת-החיים לא תעלה. (ד. הרוביץ - נגיד הבנק: מדובר על ירידה לרמה של 1955.) גם בשנת 1955, רמת ההכנסה והייצור לא הספיקה כדי לרצות את המטק שלנו כמטק המכסה את הוצאותיו מהכנסותיו.

לעומת זאת, לא ראיתי בדו"ח שום פרק המדבר על תכנון כלכלי, שבעקבותיו צריך לבוא. היסוד תרעון במאזן המסחרי, כמו - הגברת הפעילות הכלכלית והגדלת הייצור. אם אני מדבר עכשיו על הדו"ח לשנת 1955, שממנו צריכות להיות מסקנות לגבי 1956, הרי זוהי הנקודה העיקרית המסרידה את מנוחת. נדמה לי שאותם ההישגים אליהם הגענו אינם מספיקים לעומת הצרכים ולגבי האפשרויות לנאל את כוח האדם שיש לרשות המדינה בשביל פרודוקטיביזציה.

נגיד הבנק אומר בדו"ח שלו, שבין הענפים הפרודוקטיביים במטק, יש כאלה שהיו במצב יותר טוב, ואחרים - במצב יותר גרוע. בדו"ח נאמר, שההכנסה נמוכה בחקלאות ירדה באופן יחסי אפשר להגיד, שרמת-החיים של כלל החקלאים בארץ בשנת 1955 הייתה בשופן יחסי ירודה מזו שבשנת 1954, למרות העובדה שבענף הפרדסנות לא הייתה ירידה, למרות העובדה שהיו חקלאים שהייצור שלהם עלה - ההכנסה נמוכה של כלל החקלאות ירדה ב-2% לעומת השנה הקודמת. אני יכול להבין שחלק מזה אפשר לזקוף על-חשבון הבצורת, כי אנו רואים שיש התפתחות ברוב הענפים, ונסיגה באותה ענפים שנפגעו עקב הבצורת. אבל אינני יכול להסתפק בחשובה זו.

מצד שני מאיין הדו"ח, וכך מאיינים גם הדו"חות של משרד החקלאות, שהייצור החקלאי החקרב לכיסוי של 75% מכלל התצרוכת של הישוב בארץ. העולה החדש, המתיישב החדש, פריון עבודתם הולך וגדל ויחד עמו כמובן גם אספקת התוצרת לשוק. כיוון אין כמעט פיקוח על התוצרת החקלאית, ובמידה שהוא קיים הוא הולך ומתחסל, ולכן מחירי התוצרת נקבעים על-ידי ההיצע והביקוש בשוק. אם כך יהיה המצב, הרי מחירי התוצרת החקלאית לא יעלו אלא יהיו בתהליך של ירידה, כי יכולת הקניה של הישוב אינה הולכת וגדלה באופן כללי, לפחות באותו החלק שהישוב מוציא בשביל מזונות. יש בארץ חלקים שהכנסותיהם הן די נמוכות, והללו לא שיפרו את רמת-חיהם בצורה כזו שהם יוכלו ליהפך לצרכנים יותר גדולים. אז תעמוד החקלאות בפני הגדלת הייצור מבלי כל הרחבה של השוק הפנימי היא תצטרך יותר ויותר לסמוך על הייצוא.

אשר ליצוא חקלאי במידה ומחירי הייצוא הם כאלה המעמידים את החקלאות בפני התחרות רצינית, הרי אינני רואה אפשרות לשיפור מצבו של החקלאי. נדמה לי שאם החקלאי ירצה למכור את תוצרתו או לייצר יותר - הוא יצטרך להוריד את המחירים ובזה להוריד את רמת הכנסותיו הכוללת. נקודה זו מסרידה אותי ורצוני לשאול: האם במחלקת המחקר של הבנק יש מחשבות על הדרכים כיצד להתגבר על הבעיות והאפשרויות המשבריות בפניהן עומדת החקלאות בארץ? אני יכול להוציא מכלל זה את ענף הפרדסנות, אם כי התחרות רצינית של הפרי הספרדי עלולה להביא את הפרדסנות לאותו מצב.

הממשלה נוקמת עתה בדרך של ביטול סובסידיות הקשורות עם ענפים חקלאיים. בוטלו הסובסידיות ליבוא מספוא וכך אלה למצרכים אחרים מחו"ל, שנקנו קודם לכן לפי שער של לירה-דולר. כיוון השער נקבע ללירה ושמונים הדולר, בעוד שהמחירים לא עלו וההוצאות החקלאי לקיומו לא ירדו. ההוצאות הכלליות של המטק עלו, הוצאות החינוך, הוצאות התעשייה החקלאית עלו אף הן - ומצב זה מעמיד את החקלאות בפני בטיה רצינית.

אני מסתפק למעשה בסתי השאלות הללו, שהן שאלות כלכליות ואין ספק שבנק ישראל אריך לחשוב עליהן לגבי העתיד בהמלאות שהוא יכול להביא בפני הממשלה והציבור לפיתוח המשק שלנו. אולם רצוני לחייב בנקודה אחת, שאינה קטורה בדו"ח בלבד, אלא באותם הדברים שהנגיד אמר לגבי שנת 1956.

השנת 1956 - לפי דברי הנגיד - עלו

הפקדונות בבנקים, אלא היקף האשראי החקלאי והאשראי בכללו. ואז נשאלת השאלה: מניע מאב האשראי אצל החקלאים הוא כה קשה? אם אני מקבל את ההנחה של הנגיד כי האשראי להון חוזר הוא פחות או יותר פסיק (ואינני בודק את הנחה זו נכונה) הרי מזקדת עובדה אחרת - שהאשראי להשקעות אינו מספיק. (נגיד הבנק ד. הורוביץ: או שההשקעות גדולות מדי) אני מדבר על העבר. ההשקעות שנעשו לפיתוח המשק אינם מותאמות למקורות ההון שעמדו לרשות החקלאים למחרת זו. הסכומים הדרושים כדי להחזיר את המשק החקלאי למצב של איזון הם גדולים; הרביית שמשלם החקלאי היא כזו שבשורה פנימי אינה מתאימה למצב המשק החקלאי והיא מגדילה את הוצאות הייצור ב-15% בערך. וכאן יש להציג את השאלה בכל חומרתה: המדינה מוכרחה למצוא אמצעים של אשראי חקלאי לזמן ארוך ברביית נמוכה כדי לעשות קונברסיה של אותה החובות המכבידות עכשיו על המשק החקלאי, על הייצור החקלאי, על מצבו הכלכלי של החקלאי. זאת כדי להחזיר למשק החקלאי את אותן ההשקעות שהוא עשה על דעת עצמו, באמצעים שהשיג, שלא היו מותאמים לצרכי המשק, כדי להגיע לאיזון בין ההשקעות, הייצור והוצאות הרבית.

י. פורדר:

לא השתתפתי בוויכוח על הדו"ח של נגיד הבנק, ואני מוצא לי לחובה נעימה לומר כמה מליה של הוקרה על מסמך זה. זהו הסיכום החשוב ביותר והניתוח המקיף ביותר של הכלכלה, והוא עומד על רמה גבוהה. אני רק מאחל לנגיד ולנו, שאולי בעתיד יהיה תכנון של מסמך זה יותר מעודד.

רצוני לשאול את נגיד הבנק, מה הן הסיבות העיקריות לשינויים במערכת המחירים. מה לפי הערכתו היה המשקל של הגורמים השונים שפעלו בכיוון זה? - ואני מציג את השאלה במיוחד לאור העובדה שיש העלאה במחירי הבינלאומיים. כן אני מבקש לדעת מה חלקם של המסים החדשים בהעלאה האחרונה של המחירים. מסתבר איפוא, שמחצית הנקודות בהעלאה האחרונה של האינדקס יש לזקוף על-חשבון החקלאות. האם נבדקה הבחינה הזאת?

מה היו הגורמים העיקריים לכך שהגענו מיציבות יחסית לאי-יציבות, גם כן יחסית, ואינני אומר - אבסולוטית. אם אני עושה ניתוח ואומר, שהגורמים המשפיעים בכיוון זה הם: חקציב מאוזן, ביקורת על האשראי והשכר - ואני מוכן לומר, שהחקציב היה פחות או יותר מאוזן (ואינני מדבר על בטחון) ואף האשראי היה פחות או יותר חתח פיקוח, אזי אני מציג את השאלה: האם לפי דעתו של נגיד הבנק, הגורם השלישי - שכר העבודה - השפיע באופן מכריע בכיוון זה, או שהיו גם גורמים אחרים?

אם אני רואה את ההתפתחות שלנו: מתיחות מכסימלית של אשראי מצד אחד, ומאידך, באותו זמן הרחבה של אשראי - ויש דרישות חדשות שאין לומר עליהן שהן בלתי-מוצדקות - אזי נשאלת השאלה: האם אין אנו חייבים להאיץ במקצת את הפיקוח כדי להגיע לידי קונטולידיה מסוימת? אינני דורש זאת בהתלהבות גדולה, אבל אני מצדיק ללכת על גשר בטוח מאשר לחיות כל הזמן במצב כל-כך מחוץ.

ש. דיין:

העליה לארץ נמשכת, ונשאלת השאלה: במה יעסיקו עולים אלה, לאן נפנה אותם? אם החרושת והתעשייה מאכזבים ובחקלאות הגענו לנקודת רוויה במצרכי מזון הכרחיים - הנפנה אותם להרים שם הם יעסקו בטיקול אבנים ובנטיעת עצי פרי, אשר יתנו פירות רק כעבור שנים ואי-אפשר יהיה לייצאם בגלל ההתחרות בשווקים חוץ? אני מבקש לדעת מהי החכלית, מהי הכוונה, מה יהיו מקורות התעסוקה לאותם העולים הבאים אלינו?

אשר להרחבת הייצור - הרי המיכון בארץ הגיע לשיאו. השאלה היא: האם ההשקעות אינן גדולות מדי כדי להפיק את המינימום של שכר העבודה? האם לא מוטב לשוב לעבודת ידיים במקצועות לא-מעטים ולחדל מהמיכון המופרז? - ושאלתי זו אינה מופנית לחקלאות בלבד.

מחיר החלב לא עלה במשך 3 - 2 השנים האחרונות. לעומת זאת עלה שכרם של הנחג, הפקיד, איש "תנובה", בהתאם להעלאה מדד יוקר-החיים. הווה אומר, זו ירידה מתמדת של רמת-חיייהם של החקלאים, אשר לאינדקס - שמא אפשר לתקנו בכיוון שלא יכלול דברי מותרות? מה אומרים בנדון זה חכמי הכלכלה? מה הם האמצעים להקטנת האריכה? (נגיד הבנק - ד. הרביץ: אחד האמצעים הוא - הפרדת חוספת-היוקר מהאינדקס.) מדוע ממשיכים להביא ארצה מארכי מותרות, ומדוע אין מטילים עליהם מסים גבוהים ביותר?

כיצד חושבים לפתור את הבעיה, שאצלנו מספר כה גדול של נשים עסוק בשירותים ולא בייצור? בענין זה הגענו לנקודת-רוויה, ויש למצוא לכך פתרון.

מדוע אחת מעבירים לנו פרסומים בשפה

האנגלית?

הפרסומים שלנו הם בעברית. הפרסומים באנגלית הם קמעים מעתונות לועזית.

ד. הרביץ:

נגיד הבנק יסתיע במומחים שונים מחו"ל בשטח הכלכלה והכספים. מדוע לא יוזמן מומחה כזה לוועדת הכספים ויהיה נוכח בישיבותיה?

ש. דיין:

אני מבטיח לעשות זאת בעתיד.

ד. הרביץ:

האם יבוא טילומים פרטיים שיוגדלו בשנה הבאה לתוצאת השנה הקודמת - והם יוגדלו לפי הדו"ח - לא יחייבו את אמצות האשראי למפעלים השונים כדי לשמור על שווי-משקל. לדעתי זהו צורך הגורמיה שיש כסף לקניית מארכיה ולא לייצור.

י. אפרתי:

האם ניירות הערך בהצמדה, המופיעים עכשיו בעשרות מיליונים - לא יאמצו את האשראי השוטף?

האם אמצות הייצור והפיתוח לא ישפיע על כך שיהיו פחות מארכים בארץ? חושבני שהיאצע מספיק הוא אחת הגורמים למניעת אינפלציה.

האם הגדלת שיעור הרבית הרשמית - ויש מחשבות בכיוון זה - לא תהווה מעמסה על המשק? האם הדבר לא יחבטא רק בכך, שהכנסות הבנקים יגדלו מבלי להוסיף אשראי למשק היוצר?

בדו"ח נאמר שההכנסה בחקלאות ירדה. לעומת זאת, אומרים אנשי הכלכלה שהאינדקס עלה הודות להגדלת ההכנסות של החקלאי, והירקות חופפות מקום נכבד בהעלאה האינדקס. לדעתי החקלאות מעוניינת כיום בהפרדת האינדקס וגם ביציבות מחיריה. היום אין ויכוח על כך, כשהוא אין ויכוח שהחקלאים רוצים היום בפיקוח וביטולו הוא לרעתם. שמא צריך לחשוב על פוליטיקה אגררית במחיריה?

המועצה לטיווק פרי הדר מוציאה כמחצית מיליון ל"י לשנה לפרסומים. לדעתי לא נעשה הדרוש לשם חיפוש שווקים ויצירת שווקים לשם פתרון בעיית הייצוא החקלאי בכלל.

תקופה של ארבע שנים אינה זמן ניכר

י. בדר:

בהתפתחות כלכלית, בכל-זאת כאשר מדובר על צעדים חדשים ראוי לשמוע כמה מליח על סיכרם התכנית הכלכלית החדשה. היא לא היתה מורכבת רק משלושה שערות ומשאיפה לאיחודם; היו לה כל מיני כוונות טובות - מהן תעמולתיות, ומהן רציניות. מהו הסיכום היום?

קיימת בעיה של איזון סטטי במטק של
אשראי, ייצור, הכנסה לאומית וגם אריכה. ויש בעיה של איזון מחוץ
התפתחות, אני מבין שהאיזון השני, מבחינת הפיקוח והביצוע, הוא
הרבה יותר קשה. קשה לשמור על איזון מסוים או יחסי מחוץ התפתחות,
מחוץ התרחבות המטק, כל קיימת תמיד סכנה במקרים כאלה - עד כמה
שאני למדתי - שחלק מהתפתחות יפרוץ את הגבולות המשותפים, ולזה
קוראים "אינפלציה", אינפלציה מחוץ פיתוח - וזה כבר עניין של חכנוץ.

מסתבר שיש שני סוגי תכניות : תכניות
כלליות משקיות, פיננסיות, פיסקליות ומוניטריות; ותכניות מפורטות
פיסיות. אלה הם שני דברים שונים. שמעתי כמה הערות הקטורות
בתכניות הפיסקיות, ואינני רוצה להיכנס לסוגיה זו. חושבני שנגיד
הבנק אינו יותר מומחה מאתנו בשטח זה, אם יש לבנות בית-חרושת נוסף
לסוכר, או להקים תעשייה של גומי. זהו תכנון לגמרי אחר. לעומת זאת,
בנוגד לכל הדברים הקטורים במדיניות המוניטרית-פיסקלית, אנו
מוכרחים ללמוד מהנגיד. וקודם כל אומר כמה מלים על הדו"ח.

אשר לתיאוריה שהשוק המקומי מתחרה
עם הייצוא - הרי ברור שהמספרים בנוגע לבננות, בטניה וביציה הם
נכונים, אבל אלה כולם שייכים לאותו סוג ייצור, שהוא מוגבל באופן
פיסי - בכמות הקרקע, כמות המים וכדומה. לעומת זאת, אם בית-חרושת
"אחא" יכול לייצר יותר חולצות, ובמחירים יותר נמוכים, במסגרת הצידוד
הקיים - ושמענו לא פעם וסאין אנו מנצלים את הפוטנציאל התעשייתי
שלנו - חושבני שמכירה בשוק המקומי במחירים גבוהים עשויה לסמט מעין
סנבמידה סמויה לייצוא.

(המשך הישיבה רשמה א.ב.)

ט. חזנין

ואני שואל: נניח שהתגברנו על כל הקשיים
מבחינה חברתית ופוליטית, והחלטנו לתת תשובה על השאלה ולהקטין בכל
שטחי החיים את המועסקים בשירותים. ע"כ משחררים את תקציבי החדינה,
הרשויות המקומיות, הספלגות, ההמחזרות וכו'. בניי שפיתרנו את
בניי השירותים הללו, ויחד עם זה שחררנו את כל המפעלים הסובלים
ממכשלים יעילים, והגברנו את היצור. אז סתהווה תקופת טעבר קשה
ומטוכנת ביותר. כי נוסף לאבטלה הגלויה והסמויה הזאת - סטרוטיפים עוד
10-20 אלף סובטלים סטוב של יותר קשיים וכו'. מה הם מפוזר התהליכים
הבניי? כיצד גמיים אלה - ותי - יקלטו בדרך הטבעית בחזרה במשק?
וכיצד נמזיק מעטד במשך תקופת הטעבר עם מספר כזה של מחוסרי-עבודה?
האם בתקופת טעבר זו לא צריך לחשוב על הרחבת התשלומים בצורה של
טעד וכדומה?

י. הורוביץ:

הוזמנתי לכאן למעשה להסביר דברים בטעון של
בנק ישראל, לא בדו"ח שלו. אך היות ובינתיים
הרטיע הדו"ח של בנק ישראל והעניינים הוחסרו - בתבקשת בהודפנות זו
לחסוד סקירה על מה שקרה בחודשים הראשונים של 1956 - וזאת עשיתי.
בשאלתי גם מהי תשובתי למצב. ואמרת: תשובתי היא אותה תשובה שנתתי
באוקטובר 1955: איזון התקציב, הקפאת הכנסות אינדיבידואליות, והסדר
האשראי. ואמרת: דברים אלה נתנו אותותיהם ופעלו גם במחצית השניה של
1955, וזו הצלחנו להחזיר את הגלגל ולשוב למידה ידועה של יציבות.
אח בכל זאת בדו"ח של הבנק ל-1955 התמונה היא עגומה - הרי זה בגלל
שטת החדשים הראשונים של השנה, שפרצו את המסגרת. כי אחרי כן קשה
להוריד זאת, אם כי אפשר לייצב. במחצית השניה של השנה עמדנו במצב
שהיה יסוד להניח שעם תיקונים ידועים, ואם להתעלם מהצד הסטרוקטורלי
שהוא כל הזמן אינו מניח את הדעת - מצבנו יכול להיות מניח את הדעת.
והמצב הסטרוקטורלי אינו מניח את הדעת מסיבה פשוטה: כי סתוך 2,000
מיליון דולר שקיבלנו ללא תמורה - אלף מיליון הלכו לתצרוכת יותר
גדולה משאנו מייצרים. מכך אי-אפשר להתעלם. סתוך 2,000 מיליון דולר,
כולל יוני 1956, אלף מיליון הלכו להשקעות, ואלף מיליון - לתצרוכת.

א. גמיר:

אבל סתוך הסכום הזה הלך החצי לקליטת עולים,
וכל השירותים מטביים.

י. הורוביץ:

בכוון, אבל זהו חלק של התצרוכת. ועובדה היא
שמיליארד דולר הלכו לתצרוכת.

באופן סחזורי, לא סטרוקטורלי, המצב היה
מניח את הדעת, כי לטרות שאנו סבזובים בכמות עצומה, אנו מתקדמים.
בכל זאת הישוב עליה ב-140% במשך הזמן, והגרעון הסחזרי גדל ב-15%.
מהי מין אנו מתקדמים? - כשאנו נענים לצרכים שיש להם הד בוועדת
הכספים: כשאנו עושים אינפלציה, כשאנו גותנים אשראי - וגם שכר-העבודה
מתבטט בזה. גם פרופ' לרנר וגם פרופ' ברנשטיין עמדו על כך. כי כסף
ליצור גם שכר אינו יכול. וכשבנקים נענים ללחץ - רק אז האינפלציה
בעשית המקטיבית. נגיד הבנק בגרמניה אמר: אני לא אתן - ויהי מה,
ולו יהי חוסר-עבודה. ברור שהטלה האחרונה בשטח האינפלציה היא לבנק
מדכזי. ולכן: כל זמן שאין אינפלציה - יש התקדמות. אם במחצית 1955
עצרנו את תהליך האינפלציה - היתה מפוזר התקדמות. אין אסון יותר גדול
למדינה הזאת מאשר אינפלציה. פרופסור ברנשטיין, אחד הסופטים הגדולים
בעולם, אמר בישיבת הוועדה הטייעצת שלנו: כל זמן שאנחנו יכולים לעצור
את האינפלציה - יש לכם תקווה, אפילו אינכם מתקדמים בייצור. ברגע
שבכנס גורם האינפלציה - אבוד הכל. זוהי השטות הגדולה שבובר, לחשוב
על תהליכי כלכלה בשלושה חדשים. אתה טרויח שלושה חדשים של ייצור,
ומפטיד שלוש שנים. כי הגורם העיקרי לפרודוקטיביות במשך הוא
האינפלציה. המעבר מעבודה יצרנית לשירותים נעשית - ובכל העולם - רק
בגלל האינפלציה ובתקופת האינפלציה.

נתתי לכם תמונה כיצד ב-1956 ירדנו מהפטים,
ומשובתי היא אותה תשובה שנתתי באוקטובר 1955. אך היות ובינתיים
העלו את השכר היסודי - זאת המשך לא יוכל לבלוע. זהו ההבדל. בפעם
אקודמת שאל אותי חבר הכנסת בדר: האם הסדיניות המוצהרת היא המצע
היסודי נגד האינפלציה? ברור שלא היחיד, אך כי הוא גמפו של דבר

ד. הרוביץ:

היחיד. אני מסוכנע למשל שאלטלא הסדיניות שלנו של שוק כספי מתוח - היינו עומדים היום לפני הברחה עצומה של הון מהארץ, והדולר היה מביע ל-4-5 ל'. אלטלא הסדיניות הטוניטרית שאנו מנהלים על אפם ועל חסמם של כולם - גם החקלאות, התעשייה, הממשלה וכולם - היינו היום טעבר ליאוש, כי ההפרט בין הלירה הרשמית והלא-רשמית היה מביע ל-200%. הגורם היחיד הוא אפוא שאין לירות, גם את הממשלה אנו מכריחים לאזן את תקציבה. הלירה נשמה לדבר יקר-המציאות שרודפים אחריו.

אבל ברור שהפוליטיקה הטוניטרית רק יוצרת תנאים. אחר-כך נעשה תהליך של יצור וכו', כל הכסף עצמו אינו יוצר שום דבר, הכסף עצמו רק מחלק את הסחורה ומפעיל את מנגנון הייצור, אם אין גודטי ייצור - גם הכסף לא יעזור. יצירת כסף איננה יצירת רכוש, זהו ההבדל בין "cash" ו-"capital", וההבדל עצום.

חבר הכנסת בדר שאל גם: למה בהצעות היו 13 הצעות, וכאן דיברתי רק על שלוש? - אני מחפלא על חבר הכנסת בדר בענין זה. מספר הקבוצות הן שלוש. בתוך הקבוצות יש 13 הצעות, המה כזות בשלוש קבוצות אלו. אבל אני עומד על כל 13 ההצעות.

חבר הכנסת בדר דיבר על אפליות ועל סקטורים. אני מרשה לעצמי לומר שאני בטוח שהוא יודע לא פחות מכל אחד אחר שבנק ישראל אינו מפלה. יש הרבה תלונות על בנק ישראל שהוא קשה ונוקשה וכו'. אבל עדיין לא שמעתי על כך שהוא מפלה. דבר זה אין לו שחר.

מהי תגובת הממשלה, מה חושב הבנק על עבודה, שכן דוחיריט? - הצעתי להקפיא את ההכנסות האינדיבידואליות בעינה עומדת. כיום זה נומר גם חזרה ל-1955. כי את ההכנסות של 1956 המסך לא יוכל לבלוע בלי זעזועים והתמוטטות קשה. בקשר עם זה יש הצעות שונות, וחבר הכנסת בדר יודע שיש בירורים על קומפנסציה של ההרעה של 1956, ופה נתקן גם קצת את הצד הסטרוקטורלי, כלומר: כל עליית המחירים מביאה גם לעליית ההכנסות. יש מוכרים: שכן עולה אינו נותן שום דבר לפועל, כי המחירים עולים במקביל. מילוי היה זה נכון - הרי למה להעלות את השכר אם יחד עם זה אין נותנים לפועל שום דבר ואילו את הייצור הורסיט? אבל יש אפשרות שניה - והיא הנכונה: אם מעלים את השכר - הפועל אטנם מקבל יותר, הוא מקבל יותר על חשבון העזרה מהחוף. נעביר יותר דולרים מהשקעות לאכילת ההון. ולזה אני מתנגד, משתי סיבות: ראשית, משום שזה מאיט את הפיתוח, וגם לא נפתח בינתיים - הרי היות והשילומים יסתיימו בעוד חמש שנים, לא יהיה לנו מה לאכול. ושנית, משום שזוהי התנקשות בבטחון, היות והרזרבה של דולרים היא מוגבלת. את התוחת תאכל אז בצורה של נס-קפה.

ש. דיין: למה מביאים אפוא את ה-נס-קפה?

ד. הרוביץ:

זוהי הטעות. אם אינך הביא זאת - אינך עוזר במאומה. אם אתה יוצר כסף ע"י העלמת השכר - אתה מוכרח להרוות במשהו, אחרת המחיר יעלה והשכר יעלה, ונתחיל תהליך של הידרדרות. יש לך אפוא כמה דרכים: ראשית, להרוות זאת ע"י הבאת נס-קפה ומצרכי מותרות אחרים. נס-קפה יותר טוב מדבר אחר, כי פה אתה סופג חלק יותר גדול של הכסף. אם אתה מביא מצרכים חיוניים - אתה מגדיל את התצרוכת של מצרכים חיוניים הרבה יותר, כי שם אתה נותן בעד דולר, לירה-ושמונים, ומילוי בעד נס-קפה את נותן בעד דולר שש לירות, וזה סופג יותר.

שנית, במקום להרוות את השוק בדולרים של פיתוח ובטחון, יש אלטרנטיבה של פיקוחים פיזיים. כולנו נתנסו בכך. אם לא לדבר על כך שהציבור שנוא זאת ושהפיקוח אינו יעיל וכו' - הרי זוהי התעשרות של מעטים, רעב המונים, דפרודוקטיביזציה וכו'.

היועצים השמאליים היו תמיד בעד פיקוחים. מונח לפני מאמר של פרופסור באוניברסיטה של מצ'סטר, פרופסור לוג'יס, כושי, שהשמאליים שבהם. והוא כותב: "ממשלה הפועלים מעצמה התחילה לפרק את הפיקוחים משלש סיבות: (1) הם היו כבדים, (2) בלתי פופולריים; (3) בלתי-בחוץ. הפיקוח ע"י רשיונות הוא בלתי-דרוש אם אפשר להשיג אותו דבר ע"י פו ליטיקה בודג'טרית רצינית. אם רוצים להגדיל את בנין במי-המספר ולהקטין את בנין החוזיילות - אין לך צורך שכל אדם בארץ הרוצה לבנות בעד סאה לירות

ד. הורוביץ:

חייב לטלא טופס ולפנות לפקידון כדי לקבל את הרשיון. כל מה שאתה צריך להטיל מס על עשירים שלא יוכלו לבנות וילות, ולהשתמש בכסף כדי לבנות בתים-טפר. אם המשק הכספי פועל - הפיקוחים הם בלתי-דרושים. הם בלתי-פופולריים, וזאת היא הבעיה. נותנים את כל הישוב לחסדם של פקידים המטשלה אליהם צריך לפנות לקבלת רשיונות כדי לתקן את הבית, לקבל כניזין וכו'. לכן הפיקוחים הם בטהות גנטי-סוציאליים (זאת כותב סוציאליסט שטאלצ). תנועתנו היא תנועה של חופש ביטוח, נגד הממשלה ובעד חופש היחיד. יש כמה גנשים שהם אוטוריטריים ומהבים את הפיקוחים לשטם. זמן-מה הקשיבה להם המפלגה, ואפילו פנתה לבוחריה בנימוק: אנו מפלגת הפיקוחים. זה נתן את הנצחון לשמרניה. כשהם ניטלו את הפיקוחים - השיגו את הפופולריות. היתה זו שגיאה טפשית, אבל לדנו את הלקח. אצלנו עדיין לא לסדור. אבל יש מצב חדש. כמה מאתנו רואים זאת יותר טוב מאחרים, וכמה מאתנו עושים מאמץ להבין זאת. אבל האחרים דורשים כל הזמן את התערובת הישנה, כמילו היינו עתה בשנת 1900. (המאמר לקוח מהעתון "סוציאליסט קוטנר").

פיקוחים פיסיים הם אפוא בלתי יעילים ובלתי פופולריים ואינם מביאים אותנו לשום תכלית. נשאר לנו רק לצטט את כוח הקביה. אי-אפשר לצמצם את הבאת המותרות, כי אז נצטרך להביא משהו אחר בכמויות יותר גדולות, ויהיו תורים בהנויות ונצטרך שוב להכניס פיקוחים.

חבר הכנסת ברנשטיין הציע פעם לארוות את השוק, אבל זוהי לא דרך, כי היא התנגשות בנטחון ובפיתוח. אני טוכן לקבל דעות ככל מפלגה, אבל זאת איננה דרך. מתוך שלוש אפשרויות שתיים הן אפוא בלתי-יעילות: להרוות את השוק ופיקוח. נשארה אפוא הדרך השלישית: פוליטיקה סוביטרית - אין מנטס טכן. ואחד הדברים האינטגרליים של הפוליטיקה הזאת היא פוליטיקה של שכר. אנו יודעים שהדברים נמצאים כרגע בכור-ההיתוך, ואינני טוכן היום לענות עליהם. את המנטה הכללית שלי כל אחד יודע.

י. בדר:
אבל אתה מסכים שאינפלציה פירושה אינפלציה של הכנסה?

ד. הורוביץ:
כיום, היות ואנו מחזיקים איכשהו את האשראי ותקציב הממשלה כרגע מאוזן - הבעיה כרגע היא בהכנסות, זה נכון. נכון מה שאמר חבר הכנסת בדר שהשכר הוא רק מפתח מסביב להורדה כללית של ההכנסות.

א. בהיר:
אבל אותי נתחיל מהקצה השני?

ד. הורוביץ:
אינך יכול לטעון שאתה דותם שור וזבוב לעגלה אחת ולדרוש שיתחיל הזבוב לטפוח את העגלה. יש לך 1,800 מיליון לירות הכנסה לאומית. מהם 1,500 לירות הן הכנסות או של שכר-עבודה או של האיש הקטן המרוויח 400-500 לירות לחודש. אינך יכול להתחיל מ-300 המיליון האחרים, כי זה אינו משפיע. זה גם אינו משפיע מבחינה אחרת. יש ענין של המשקל בכל ההכנסה האינדיווידואלית של תצרוכת ומקוטלציה. אין איש היכול לשבת כל היום ולאכול תרנגולות, או להחליף את בגדיו בכל חצי שעה, התצרוכת האישית הי רך חלק קטן. אם תתחיל מצד זה, תוריד רק על חשבון האקומוולציה, והרי האקומוולציה עומדת בצורה זו או אחרת לרשותנו. אתה חייב אפוא להוריד מהתצרוכת, ולתצרוכת יש משקל רב הרבה יותר בחלק של השכר. אינני חס על ספרים וכו'. אבל המפתח נתחיל מהשכר, ואנו מוטרדים זאת לא משרם שאנו שונאים את הפועל, אבל אחרת אי-אפשר לעשות זאת. כי בכלכלה קובעת הכנסות, ופה יש לך ענין בפרופורציות ונגד זה אינך יכול לעשות כלום. בוודאי הייתי מעדיף לעשות זאת להיפך. אם שש לירות אינן מספיקות - אני טוכן להטיל 10 לירות לדולר למותרות. אני טוכן להטיל מסים עצומים על סועדונ - לילה, על מכוניות לוקטוס וכו'. זה יתן מולי סיפוק לטישהו - אבל כסף זה לא יתן. זה דבר טוב מבחינה פסיכולוגית ואני בעד שיטה זו, אבל כסף אין זה נותן.

הפוליטיקה הסוביטרית הנכונה שבה נהגנו ב-1952 איננה ע"י המפה ופיטורים בלבד, אף כי אלה דרושים, אלא ע"י דטאינפלציה געשית פרודוקטיביוציה. כשיש בריחה לשירותים שאינם תחת פיקוח - נשארים שם כבר. וזה קיים לא רק בארץ. זהו חוק כלכלי ששום ארץ

ד. הורוביץ

עדיין לא נמלטה טענו! דפרודוקטיביות היא תוצאת האינפלציה.

לשאלת התכנון - אצלנו יש השליה גדולה ביחס

לתכנון, מחד כל המפלגות, כולם חושבים שהעיקר הוא תכנית. מטר חבר הכנסת בדרך היתה תכנית געתון. מי זוכר אותה? התכניות שעל הנייר, כבודן במקורן מונח, אבל משקל אין להן. הבעיה היא מדיניות ולא תכנון, יש שתי מדיניות שגויות בהן שוט תכנית אבל יש להן מדיניות, אם כי יש להן מוצרות, והכל פועל שם נפלא: מדיניות-הברית של אמריקה, ושוויצריה. שם יש מדיניות במקום תכנון. מתכננים שם את היחסים הכמותיים, אבל לא האיכותיים. תכנון הוא תכנון איכותי: כל ענף וכל ספעל; מדיניות היא דבר כמותי: כוח קניה, שכר, רווח, ריבית וכו'. איננו מתנגד לתכנון, הוא אינו מזיק לאיש. אבל תכנון לבדו אינו מספיק. לענין תוספת-היוקר והאינדקס יש יותר ערך מאשר לחסימת תכניות, זה פועל אוטומטית.

אשר לאינדקס: - אני מזהיר את ועדת הכספים מפני

הגיירה שתיקון האינדקס יכולים לעזור במשהו. לא רק שאין הם יכולים לעזור, הם יכולים לקלקל. זהו ענין סטטיסטי. למשל: שני אינדקסים, שהאחד מורכב רק ממוטרות והשני מדברים חיוניים. כלל לא בטוח שהאינדקס של המותרות יעלה יותר מהשני. ייתכן גם להיפך. אינדקס המורכב משמפניה וכו' יכול לעלות פחות, כי האינדקס אינו מראה את הרמה האבסולוטית של תוצרת אלא את התפתחות המצרכים. ומי זה אומר שהמצרכים החיוניים עולים פחות? לפני כמה שנים היתה ועדה שבדקה תשעה אינדקסים: החל בזה של בתי-הסוהר, דרך האינדקסים של הסוכנות, "הדסה" וכו', עד לתוצרת של שוטר בריטי. התברר שהאינדקס של השוטר הבריטי עלה מעט, ואילו זה של האסירים עלה בהרבה, כי הכלים במותה תקופה עלו הרבה. הרכבו של האינדקס איננו מומר מאומה על קצב העליה, הבעיה היא בקשר שבין האינדקס ויוקר-החיים. ע"י הדכב של אינדקס צנוע אין מבטיחים שהוא יעלה פחות, לפעמים הוא עולה יותר.

לשאלתו של חבר הכנסת בהיר בנוגע למצב החקלאות:-

הוא צודק בדרך-כלל. הייצור החקלאי עולה והחקלאות אינה יכולה לעשות קרטלים, ולכן אין מה לעשות. בדרך-כלל באינדקס של ההכנסה יש ירידה בחקלאות, בעוד שהוצאות החקלאים עולות. הרגטיביות שלהם ירדה ותרד עוד. אם פעם היתה לחקלאות כדאית האשנפלציה - היום היא אינה כדאית להם כלל. כי על מה שיצרו לא יוכלו להעלות את המחיר, ועל הסוון גם הביקוש איננו גמיש, אי-אפשר להעלות זאת ללא סוף. הייצור עולה, והמחירים אינם יכולים לעלות, וגם תהיה אינפלציה - הוצאות החקלאים יעלו וכן אמצעי הייצור, והרגטיביות תרד. לכן האינפלציה אינה כדאית להם, מפילו יתפטרו קצת מהחובות.

אשר לחובות, ריבית וכו' - אנו סממנים את ההון

החוזר. ההסתכנות בקיבוצים גדולה יותר מאשר בפושגים, כי הם משקיעים יותר. כל הענין הוא בהשקעות שעשו מבלי שיהיה להם כסף לזמן קצר. כאת הם מטתבכים. אני בעד קונסולידציה וקונברסיה באופן עקרוני, עם הסתייבות אחת: יש לי חשש שאחרי שנעשה את הקונברסיה והקונסולידציה, יפרשו זאת ידירי כמות-ירוק להתחיל הכל מחדש. הפרובלימה של ההון החוזר איננה חמורה כל עיקר. בנק ישראל פוגש את הצרכים האחרים. אבל אני חושש מאד אם טיבה זו אינה קיימת - צריך לעשות זאת.

חבר הכנסת פורדו שאל: מה הם הגורמים

בעליית המחירים? - יש שורה של גורמים שבאופן סטטיסטי אפשר לחסוך אותם, ההיטלים שמדברים עליהם כל-כך יש להם חלק קטן בכך. הממשלה עושה את ההיטלים רק במקום שזה אינו משפיע על האינדקס, כלומר: מבימה את המשק יותר לשווי-משקל. אסוננו הוא במחירה שבין הכנסות ובין כמות מצרכים במחירים קיימים. אם מעלים את המחירים של מצרכים שאינם באינדקס - מי שישבם קצת את התמירה הזאת, הממשלה עושה אפוא אבחנה ברורה. לכן להיטלים יש חלק קטן. כל התעמולה בעתונות אין לה על מה להסתך. מכל "נערי-המלקות" הגוחה ביותר היא הממשלה, אבל לא תמיד הדבר צודק. גם אני עשיתי זאת בדו"ח שלי, כשהדבר היה מוצדק. יש גורם אחד המשותף לכל עליית האינדקס: העובדה שיש כוח קניה מספיק. אלמלא הדבר הזה, לא החקלאות ולא הדברים האחרים היו עוזרים. המתיחות של השוק הכספי היא הגורם המכריע, וזה קשור בשכר וכו'. המדיניות המוניטרית. אילו היינו מותחים קצת יותר את השוק הכספי - המחירים לא היו עולים. כסף ומחורות עומדים זה לעומת זה. אם הכסף יקר - המחורות זולות. האסון איננו בעליית המחירים עצמה, אשר כמובן

ד. הורגיק:

יש לה משפעה לוג טובה על מחזור המטבע, האסון העיקרי הוא במחירה שבין כוח הקניה וכמות הסחורה והטכירים. הדבר דומה לאדם הרוצה לרפא אדם חולה ע"י שובר את המרחם. ע"כ שתחזיקו מחירים טלאכותיים, תנפחו את ההכנסות בלי סוף. זו מיננה תרופה. ודבר זה אומר בבירור: הקטנת הצריכה. אין זה מתפקידי לחפש פופולריות, ולכן אני אומר: הקטנת הצריכה. אי-אפשר לעשות זאת בצורה חריפה בבת-אחת. אבל מטרה היא לשוב ל-1955, שהיתה מסמם שנה גרועה, כי עד 1954 התקדמנו במאזן המסחרי, ואחר-כך ירדנו. אבל לדעה נוספת על 1955 מינני מסכים. מאחר שאי-אפשר לחזור בבת-אחת ל-1954 - אני רוצה לחזור לפחות ל-1955.

השכר הריאלי צריך להיות כמו ב-1955. היום הוא יותר גבוה. הרעה כלשהי אני טורח להניא בחשבון, כי אי-אפשר לעשות זאת בבת-אחת. מדוע היה לנו המעבר מיציבות לאי-יציבות? לכך יש כמה וכמה נורמלים הוצאות של כסחון בקשר עם המתיחות המיוחדת של תחילת השנה; העליה; טובטיזציה, עודף של מטבע זר טעל להוצאה של מטבע זר; והחשוב ביותר: עליית השכר. ואם אומרים שעדיין זה לא השפיע - אין לדעה זו על טה להסתמך. במשך כל האדשים שקיבלו מפרעות קיבלו כסף מזומן ליד, והדבר פועל מיד.

טה שנוגע לפיתוח: הפיתוח המהיר ביותר צריך להיעשות, אבל מדוד ושקול לפי קנה-מידה של שנתיים ולג חדשיים, ואז השיטה שלי בטוחה יותר משיטת האינדקס שהיא דרוח של חדשיים והפסד של שנתיים. מינפליציה דומה ללחץ-דם גבוה: פעילות טופרות, קדחתנית, היכולה להביא להתקפת-לב. זה מינו טוב ולא בריא, אם כי לכאורה אדם בעל לחץ-דם גבוה נראה ער ופעיל. אדם בעל לחץ-דם נורמלי מינו נראה כה פעיל, אבל פעילותו היא עקבית יום-יום, וזה טוב. הסוג השלישי - אדם בעל לחץ-דם נמוך, זקוק לזריקות מעוררות, וזהו טעב של דפלציה שלא היה אמלנו כבר זמן רב. אנו נוהגים כמו אדם בגרלים שבכל טלחטה לחמו לפי השיטות של הטלחטה הקודמת.

הינ'ר י. גורני: טודה לסר הורגיק.

ברצוני להודיע לחברים שהטלנו בשעתו על ועדת-משנה בראשותו של חבר הכנסת חוני לאשר ישובים הזכתיים לפטור מס-הכנסה. ישיבת ועדת-המשנה נתקיימה ביום ב', והיא קיבלה את המסקנות הבאות: (א) לאשר את הרשימה כפי שהוצעה ע"י האוצר (מלבד ישובי המאפות בגב ורבינית שנת הקטמן תיחשב דנת 1950); (ב) משרד האוצר יפרסם כי תוך חדשיים יכולים הישובים להודיע על טעות שנפלד, לדעתם, ברשימות, ולבקש תיקון טחאים (ההודעות יכולות להימטר בקשר להשטחה, תאריך לא נכון, סוג לא נכון); (ג) כמדיכן תועברנה הרשימות לידיעתם של ארגוני ההתישבות וטחלקת ההתישבות של הטוכנות.

- 2. טוכם להטשך ולגרר בישיבה שתתקיים בשבוע הבא טה דינון של הרחיות, ישובים טועתקים טמקוט למקום, ישובים שנתחלפו טוכלוטיהם.
- 3. טוכם להטליץ בפני שר האוצר כי שחמש בטעיף טל לפקודת טט-הכנסה על-טנה להקל על ישובי דייגים, בדורך של טתן פחת טוגדל.

ו. חולט: לאשר את מסקנות ועדת-המשנה.

הינ'ר י. גורני: לפני שאני נועל את הישיבה ברצוני לברך את מר קיטרון, הנותן לוועדה זו עזרה כל הזמן, והבוטע למשך חדשיים לחו'ל. אנו טאחלים לו צאתו לשלוח ובוטו לשלום, ומצפיים לשובו.

(הישיבה ננלה בשעה 11.15)